

Preporuke Odbora ministara Vijeća Evrope o zaštiti slobode izražavanja i informacija u kriznim situacijama

(Odbor ministara VE usvojio na 1005. sastanku zamjenika ministara održanom 26.septembra 2007

Predgovor

Odbor ministara Vijeća Evrope:

1. Ističe da su sloboda izražavanja i informacija, kao i sloboda medija, od vitalne važnosti za funkcionisanje istinskog demokratskog društva;
2. Tvrdi da Član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima (ETS Br. 5) i relevantni Zakon o evropskom sudu za ljudska prava i dalje ostaju osnovni standardi prema kojima se provodi sloboda izražavanja i informacija;
3. Duboko je zabrinut činjenicom da su krizne situacije, kao što su ratovi i teroristički napadi, i dalje jako rasprostranjene i da ozbiljno ugrožavaju ljudski život i slobodu, kao i sa činjenicom da vlade koje su zabrinute za opstanak društva mogu doći u iskuše⁴. Osuđuje ubijanja i druge vrste napada na medijske profesionalce i ponovno poziva na svoju Preporuku br R (96) 4 o zaštiti novinara u situacijama sukoba i napetosti;
4. Osuđuje ubijanja i druge vrste napada na medijske profesionalce i ponovno poziva na svoju Preporuku br R (96) 4 o zaštiti novinara u situacijama sukoba i napetosti;
5. Ponovo poziva na Rezoluciju Br. 1 o slobodi izražavanja i informacija u vrijeme kriznih situacija koja je usvojena od strane državnih ministara koji su učestvovali na 7. Konferenciji ministara Evrope o masovnoj medijskoj politici, održanoj u Kijevu 10. i 11.marta 2005;
6. Skreće pažnju na Rezoluciju 1535 (2007) i Preporuke 1783 (2007) parlamentarne skupštine Vijeća Evrope o prijetnjama na život i slobodu izražavanja novinara;
7. Pozdravlja donošenje Rezolucije 1738 (2006) UN Vijeća sigurnosti, osuđuje napade na medijske profesionalce u konfliktnim situacijama i prepoznaje hitnost i potrebu poduzimanja akcije za zaštitu ovih profesionalaca;
8. Podvlači da dijalog i suradnja između vlada, medijskih profesionalaca i civilnog društva može doprinjeti naporima koji se čine kako bi se zagarantovala sloboda izražavanja i informacija u vrijeme kriznih situacija;
9. Uvjerava da ne samo medijsko pokrivanje može biti od krucijalne važnosti u vrijeme kriznih situacija tako što će se omogućavati tačne i obuhvatne informacije na vrijeme, nego da i medijski profesionalci mogu dati pozitivan doprinos na sprječavanju ili razrješavanju određenih kriznih situacija tako što će se pridržavati najviših profesionalnih standarda i njegovati kulturu tolerancije i razumjevanja između različitih društvenih grupa.

10. Usvaja (kao proširenje i dodatak za „Smjernice o ljudskim pravima i borbi protiv terorizma“ koje su usvojene 11. jula 2002 godine) sljedeće smjernice i poziva članove zemalja članica da osiguraju da su one široko rasprostranjene i nadgledane od strane relevantnih vlasti

I. Definicije

1. koje se koriste u ovim smjernicama,

- termin „kriza“ koristi se za (*ali se ne ograničava na*) ratove, terorističke napade, prirodne katastrofe i katastrofe prouzrokovane ljudskim faktorom, itd... te situacije u kojima je ugrožena sloboda izražavanja i informacija (npr. da se sloboda izražavanja i informacija ograničava iz sigurnosnih razloga);

- termin „medijski profesionalci“ odnosi se na sve one koji su uključeni u sakupljanje, procesuiranje i širenje informacija a koje su namjenjene medijima. U termin „medijski profesionalci“ takođe spadaju kamermani, fotografi, kao i pomoćno osoblje (kao što su vozači ili prevodioci).

II. Radni uslovi medijskih profesionalaca u kriznim situacijama

Lična sigurnost

2. Države članice trebale bi osigurati najveću moguću sigurnost medijskih profesionalaca – i državnih i stranih. Međutim, zemlje članice ne bi smjele ovu potrebu da se garantira sigurnost koristiti kao izgovor da bi nepotrebno ograničavale prava medijskih profesionalaca, kao npr. slobodu kretanja i njihovog pristupa informacijama.

3. Kompetentne vlasti trebale bi brzo i detaljno istražiti ubistva i druge vrste napada na medijske profesionalce. Kad god je moguće, počinitelji bi se morali dovesti pred lice pravde i to uz transparentnu i brzu proceduru.

4. Države članice trebale bi tražiti od vojnih i civilnih agencija koje su zadužene za djelovanje u kriznim situacijama da poduzmu praktične korake ka promoviranju razumjevanja i komunikacije sa medijskim profesionalcima koji medijski pokrivaju takve situacije.

5. Novinarske škole, profesionalna udruženja i medijske kuće ohrabruju se da obezbijede odgovorajuće opšte i specijalne sigurnosne treninge za medijske profesionalce.

6. Poslodavci bi trebali potražiti najbolju moguću zaštitu njihovog medijskog osoblja na opasnim misijama, uključujući treninge, sigurnosnu opremu i davanje praktičnih savjeta. Trebali bi im također ponuditi adekvatno osiguranje s obzirom na rizik. Međunarodne organizacije novinara mogle bi razmotriti uspostavljanje sistema osiguranja za slobodne medijske profesionalce koji medijski pokrivaju krizne situacije

7. Medijski profesionalci koji su istjerani iz zona sa ograničenim pristupom zbog nepoštivanja državnog i međunarodnog zakona, izazivanja nasilja ili podsticanja mržnje, a što se očituje kroz njihove vijesti, ili širenje propagande zaračenih strana, trebali bi uz pratnju vojnih snaga biti sprovedeni do neutralne teritorije, sigurnog regiona ili do ambasade.

Sloboda kretanja i pristup informacijama

8. Države članice trebale bi medijskim profesionalcima garantovati slobodu kretanja i pristup informacijama u kriznim situacijama. Kako bi ovo ostvarile, vlasti koje su zadužene za krizne situacije trebale bi medijskim profesionalcima, koji su akreditovani od strane svojih medijskih organizacija dozvoliti pristup kriznim zonama.

9. Kada je prikladno, akreditirani sistemi za medijske profesionalce koji pokrivaju krizne situacije trebali bi se koristiti u skladu sa Načelom 11 Dodatka Preporuci No. R (96) 4 Komiteta ministara država članica o zaštiti novinara u situacijama sukoba i napetosti.

10. Ako državni zakon to zahtijeva, onda bi se akreditacije trebale dodjeljivati svakom medijskom profesionalcu bez ikakve diskriminacije u skladu sa jasnom i brzom procedurom i bez ikakvih birokratskih prepreka.

11. Vojne i civilne vlasti koje djeluju u kriznim situacijama trebale bi obezbijediti regularne informacije za sve medijske profesionalce koji pokrivaju događaje i to kroz održavanje brifinga, pres konferencija, pres tura ili na druge odgovarajuće načine. Ako je moguće, vlasti bi trebale uspostaviti informativni centar sa odgovarajućom opremom za medijske profesionalce.

12. Kompetentne vlasti država članica trebaju obezbijediti informacije svim medijskim profesionalcima na podjednakoj osnovi i bez diskriminacije. Kada se radi o pristupu informacijama „involvirani“ novinari ne bi trebali biti više privilegirani od drugih osim što prirodno imaju prednost samim tim što su vezani za vojne jedinice.

III. Zaštita novinarskih izvora informacija i novinarskog materijala

13. Države članice trebale bi štiti prava novinara da ne otkrivaju izvor informacija u skladu sa Preporukom Br. R (2000) 7 Vijeća Ministara po tom pitanju. Države članice bi kao minimum trebale u svoj lokalni zakon i praksu uvesti načela dodata ovoj Preporuci.

14. Ni sa ciljem osiguranja njihove sigurnosti, agencije koje provode zakon ne bi trebale zahtijevati od medijskih profesionalaca da im ustupe informacije ili materijal (npr. zabilješke, fotografije, audio ili video zapise) koji su sakupljeni u kontekstu pokrivanja kriznih situacija, niti bi takav materijal smio biti zaplijenjen kako bi se koristio u pravnim procedurama. Svaki izuzetak kod ovih načela bio bi protivan Članu 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima i relevantnim slučajevima zakona o evropskom sudu za ljudska prava.

IV. Garancije protiv zloupotrebe zakona o kleveti

15. Države članice ne bi smjele u kriznim situacijama zloupotrijebiti zakon o kleveti i na taj način ograničavati slobodu izražavanja. Osobito, države članice ne bi smjele zaplašivati medijske profesionalce zakonskim parnicama ili neproporcionalnim sankcijama u postupcima o klevetama.

16. Relevantne vlasti ne bi trebale koristiti ostale zakonite ciljeve kao izgovor da pokrenu parnice za klevetu protiv medijskih profesionalaca.

V. Garancije protiv neprikladnih ograničenja slobode izražavanja i informacija te manipulisanjem sa javnim mišljenjem

17. Države članice ne bi smjele ograničavati pristup javnosti informacijama u vrijeme kriznih situacija više nego je to ograničeno Članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima i rečeno u Zakonu o evropskom sudu za ljudska prava.

18. Države članice trebaju uvijek imati na umu da slobodan pristup informacijama može pomoći da se efikasno razriješi krizna situacija i otkriju moguće zloupotrebe. Kao odgovor na zakonsku potrebu za informacijom u situacijama koje brinu javnost, vlasti bi trebale garantovati javnosti slobodan pristup informacijama, između ostalog i putem medija.

19. Države članice ne bi trebale koristiti nejasne termine kada nameću ograničavanje slobode izražavanja i informacija u vrijeme kriznih situacija. Podsticanje nasilja i javnih nereda trebalo bi biti adekvatno i jasno definisano.

20. Međunarodni i državni sudovi trebali bi uvijek odmjeriti važnost zakonske potrebe javnosti za bitnim informacijama u odnosu na potrebu da zaštite integritet sudskih postupaka.

21. Države članice trebale bi stalno težiti tome da održe povoljno okruženje u skladu sa evropskim standardima u cilju funkcionisanja neovisnih i profesionalnih medija, posebno u kriznim situacijama. U tu svrhu, trebali bi se poduzeti posebni naponi kako bi se podržala uloga javnih medijskih servisa kao pouzdanog izvora informacija i faktora za socijalne integracije i razumjevanje između različitih društvenih grupa.

22. Države članice trebale bi razmotriti krivičnu ili administrativnu odgovornost za javne zvaničnike koji kroz medije pokušavaju manipulirati javnim mišljenjem.

VI. Odgovornosti medijskih profesionalaca

23. Medijski profesionalci, posebno u kriznim situacijama, trebaju da se pridržavaju najvećih profesionalnih i etičkih standarda, posebno imajući u vidu njihovu posebnu odgovornost tokom kriznih situacija, a to je da javnosti obezbijede brze, tačne i bitne informacije a da pritom paze na prava drugih ljudi, njihovu osjetljivost i posebne osjećaje prouzrokovane strahom i neizvjesnošću.

24. Ukoliko je potrebno da se održi sistem „involviranih novinara“ ili ako novinari odluče da to iskoriste, oni se savjetuju da to jasno prikažu u svojim izvještajima i da ukažu na izvor njihovih informacija.

25. Samo-regulativa kao najbolji mogući mehanizam da se osigura da medijski profesionalci djeluju odgovorno i profesionalno, mora biti još efikasnija u vrijeme kriznih situacija. U vezi toga, i na regionalnom i na evropskom nivou, podržava se suradnja između samo-regulatornih tijela. Države članice, profesionalne organizacije novinara, druge relevantne ne-vladine organizacije i mediji pozivaju se da održavaju takav vid suradnje i obezbijede dalju vrstu pomoći kada je to moguće.

26. Medijski profesionalci pozivaju se da razmotre njihov rad prema Preporuci Br. R (97) 21 Odbora ministara Vijeća Evrope zemljama članicama o medijima i promociji kulture tolerancije i da primjenjuju profesionalne praksu koja je navedena u dodatku ove preporuke.

VII. Dijalog i suradnja

27. Državne vlade, medijske organizacije, državne ili međunarodne vladine i ne-vladine organizacije trebale bi stremiti osiguranju zaštite slobode izražavanja i informacija u kriznim situacijama kroz razvijanje dijaloga i suradnje.

28. Na državnom nivou, relevantni nosioci, kao što su vladina tijela, regulacijske vlasti, ne-vladine organizacije i mediji, uključujući vlasnike, izdavače i urednike, mogu razmotriti osnivanje volonterskog foruma kako bi kroz dijaloge sprovedili pravo na slobodu izražavanja i informacija u vrijeme kriznih situacija.

29. Medijski profesionalci se ohrabruju, direktno ili putem njihovih organizacija, da se u kriznim situacijama uključe u konstruktivne dijaloge sa vlastima.

30. Ne-vladine organizacije, a posebno specijalizirane organizacije za nadgledanje, pozvane su da u vrijeme kriznih situacija doprinesu sigurnom očuvanju slobode izražavanja i informacija na različite načine, kao što su:

- da održavaju linije za pomoć za konsultacije i za prijavu uznemiravanja novinara i drugih navodnih vrsta nasilja nad slobodom izražavanja i informacija;
- da pruže pomoć, u pojedinim odgovarajućim slučajevima i besplatan pravni savjet medijskim profesionalcima koji se zbog posljedica svoga rada suočavaju sa mogućim sudskim postupcima ili problemima sa javnim vlastima;
- da surađuju sa Vijećem Evrope i drugim relevantnim organizacijama kako bi održali razmjenu informacija i da efikasno nadgledaju moguće pojave nasilja.

31. Vladine i ne-vladine donatorske institucije se ohrabruju da se uključe u medijski razvoj i medijsku pomoć kao dio njihove strategije za sprečavanje sukoba, rješavanje sukoba i rekonstrukciju nakon okončanja sukoba. (kraj)